MEKHITAR

« Cette île étroite ai prise aux parfums de la mort :
Ainsi toujours fleurit la rose d'Arménie
Sur le coeur de Venise, aux bras de l'Italie.
Une gemme sans prix insérerai-je encor

Aux perles de l'écrin, flèches de ton trésor. »
De la langue de Haïk, en coupe d'ambroisie,
J'enivrerai ma lèvre. Et que toujours sourie
Le velours de vos yeux, Arméniennes d'or.

« Jusqu'au retour promis, en cette paix rayonnent
La pure transparence et nos lacs de cristal.
Ici chante la source et surgit la colonne.

Sonne, immortelle cloche : ai coulé ton métal.
Consolerai mon peuple et lui porte la manne
En ces accents tenus, en ces tons diaphanes. »

PIERRE E. BRIQUET

Venise, St. Lazare des Arméniens
juin-juillet 1957

ՈՒՂՂԵԼԻ ՎՐԻՊԱԿՆԵՐ

Ընդառաջ գալով մեր աշխատակից բանասեղծ Տոքթ. Արամայիս Սրապեանի խնդրանքին, ստորեւ կու տանք սրբագրութիւնները այն կարգ մը վրիպակներուն, որոնք ակամայ սպրդած էին 20 Յուլիս 1941ը խորագրով իր քերթուածին մէջ, լոյս տեսած այս տարուան «Բազմավէպ»ի 7–8 թիւերուն մէջ, էջ 185–191:

Կը դնենք նախ սխալ ձեւը, քովը ուղղելին. տողերը կը հաշուենք վերէն վար:

Էջ 185, տող 25· բայց – բաց: Էջ 186, տող 10· երկրին – երդերին: Էջ 188, 6րդ տողէն վերջ աւելցնել. Մահուան ուխտեալները կը վազեն դէպի թշնամին: Էջ 188, տող 7· մահուան – երկնցած: Էջ 188, 19րդ տողէն վերջ աւելցուր. Օ՛, մայր արցունքի եւ քոյր սփոփման: Էջ 189, 21րդ տողէն վերջ աւելցուր. Օ՛, այդ ոգորումն ու այդ կոտորածը: Էջ 189, տող 27· Լեռնասարին – լեռնապարին: Էջ 189, 27րդ տողէն վերջ աւելցուր. Վիրաւորներն ու ջորիները առած խումբերուն միջեւ: Էջ 189, տող 47· վեցհարուածներն – վեցհարուածեանները: Էջ 190, տող 3· գայ – կայ: Էջ 190, 48րդ տողէն վերջ աւելցուր. Ձինուորնե՛ր Իտալիոյ, սիաւասիկ շքեղագոյն վայրկեանը: Էջ 191, տող 30· ուսերուն – սուրերուն:

• ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ •

ԲԱՆԲԵՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ, Թիւ 3, Եր-եւան, 1956, էջ 457:

Այս երրորդ հատորն է՝ զոր Հայաստանի Պետական Մատենադարանը լոյս կ'ընծայէ, իբրեւ ճոխ հաւաքածոյ մը աշխատակիցներու յօդուածներուն եւ տեղատակիցներու գրութիւններուն: Ներկայ թիւը նոր խորագրով հրապարակ կ'ելլէ, այն է «Բանբերք Մատենադարանի». մինչ երկու նախորդները «Գիտական նիւթերու ժողովածու» խորագրով հրապարակ ելած էին, առաջինը 1941ին, իսկ երկրորդը՝ 1950ին: Նախորդներուն խմբագիր նշանակուած էր Գ. Աբով. մինչ նոր հատորին խմբագիրն է Լ. Ս. Խաչիկեան: Հատորը կը բաղկանայ 457 էջերէ, գրեթէ նախորդ երկու հատորներու էջերու համագումարէն աւելի (Թիւ 1ը ունի 250 էջ, Թիւ 2ը՝ 204 էջ):

Բովանդակութեան առաջին մասը յօդուածներու եւ հաղորդումներու վերապահուած է. իսկ երկրորդ մասը բնագիրներու կամ անոնց թարգմանութիւններու:

Հանդէսը կը բացուի Աշոտ Յովհաննէսեանի մէկ կարեւոր ուսումնասիրութեամբ. « Սմբատ Զարեհաւանցին, նրա ժամանակն ու ժամանակակիցները » (էջ 7–30)

Հեղինակը կ'ուսումնասիրէ Թոնդրակեան աղանդին գլուխ հանդիսացող Սմբատի ժամանակը եւ կը ճշտէ թէ ան Թ. դարու առաջին կէսին ապրած է, Յովհաննէս Ոծայեցի կաթողիկոսին (833–865) օրով, եւ ոչ թէ երկրորդ կէսին մէջ, Յովհաննէս Դրասխանակերտցիի ժամանակ, ինչպէս թիւրիմացութեամբ աւանդած է Ասողիկ:

Սակայն հեղինակը զուտ պատմական քննութեան մէջ չի մնար, այլ կը մտնէ նաեւ պատմութեան իմաստասիրական բաժնին մէջ եւ կը ճգնի ցոյց տալ՝ թէ Թոնդրակեան աղանդաւորական շարժումը կ'արտայայտէր հայ ժողովուրդի ըմբոստացումը նոյն ժամանակի իշխող դասակարգի դէմ, եւ մանաւանդ հայ Եկեղեցիին դէմ. հայ Եկեղեցին, հեղինակին ըմբռնումին համաձայն, «Ֆէոտալական հողատիրութեան եւ գիւղացիութեան Ֆէոտալական կեղեքման խոշորագոյն կազմակերպութիւններից մէկն էր, որ նուիրագործում էր ամէն իշխանութիւն եւ նոյնիսկ օտարատիրութեան բոլոր դաժանութիւնները. եւ արդարացնում էր ժողովրդին հանդիպած ամէն մի պատահար եւ մարդկանց կրած ամէն մի անիրաւութեան դիմաց՝ նա լիաբուռն վարձատրութիւն էր խոստանում միայն երկնքում»: Այս եւ նման հաւաստումներու մէջ հեղինակը աւելի վարդապետական է (Դոկմատիք) քան առարկայական, քանի որ ոչ մէկ փաստ կը բերէ ըսածներուն:

Իսկ երբ կ'ուզէ բացատրել Թոնդրակեան աղանդին ծագման եւ ծաւալումին պատճառները, կ'իյնայ այն սխալին մէջ՝ զոր ինքը կը պախարակէ ուրիշներու մէջ, որոնք նոյնը ըրած են Նարեկացին կամ նման անձերու գաղափարապաշտութիւնը բացատրելու ատեն: Այսպէս, Հեղինակը կ'ըսէ թէ Նարեկացիի « միստիկայի մէջ ռէվոլուցիոն օպօզիցիա նշմարած են բանասիրութեան ֆորմալիստական դպրոցի գիտնականները. նրանք գրական գործիչներին պոկում են իրենց ժամանակի հասարակական–քաղաքական կոնկրետ միջավայրից, կամ բռնաձիգ մեկնաբանութիւններով նրան եւ նրանց ժամանակակիցների ասոյթներին վերագրում են իրենց ցանկացած իմաստը» (էջ 9): Շատ ճիշտ նկատողութիւն. միայն թէ, մեր պատուական հեղինակն ալ նոյնը չի՞ կատարեր, երբ Մագիստրոսի սա տուած տեղեկութենէն՝ թէ « Թոնդրակեցիները կը մերժեն խաչը, եկեղեցին, եկեղեցական դգեստ եւ խորհուրդներ, կամ թէ չեն ճանչնար ոչ աշխարհիկ իշխանութիւն եւ ոչ եկեղեցական նուիրապետութիւն», կը հետեւցնէ թէ «նրանք սահմանում էին եւ պաշտպանում նոր, արդար համայնակարգ» (էջ 16· ընդգծումը մերն է): Կամ թէ որովհետեւ Թոնդրակեցիները չէին ճանչնար «խորութիւն արանց եւ կանանց եւ ոչ ընտանեաց», կը հետեւցնէ՝ թէ «նրանք պահանջում էին ոչ միայն կանանց եւ տղամարդկանց, այլ եւ մարդկանց բոլոր միւս դասակարգումների ու տարբերակումների իրաւահաւասարութիւն, եւ կամ որ միւնոյնն է՝ գիւղական համայնքների, եկեղեցու եւ կալուածատէրերի տրամադրութեան տակ գտնուած նիւթական բոլոր բարիքների, եւ առաջին հերթին՝ վարելահողերի... հաւասար վերաբաշխում» (էջ 16): Ահա հետեւութիւններ,

© National Library of Armenia